

2021 METŲ VALSTYBĖS KONSOLIDUOTŲJŲ FINANSINIŲ IR BIUDŽETO VYKDYMO ATASKAITŲ RINKINIŲ FINANSINIO AUDITO REZULTATAI

2022 m. spalio 3 d.

Nr. FAE-6

SANTRAUKA

Audito tikslas ir apimtis

Vadovaudamiesi Valstybės kontrolės, Viešojo sektoriaus atskaitomybės ir Biudžeto sandaros įstatymais, atlikome 2021 m. valstybės konsoliduotųjų ataskaitų rinkinio auditą.

Auditas atliktas pagal tarptautinius audito standartus ir tarptautinius aukščiausiųjų audito institucijų standartus. Audito apimtis ir taikyti metodai išsamiau aprašyti 2 priede „Audito apimtis ir metodai“ (43 psl.). Audito ataskaitoje pateikiami tik audito metu atlikti ir nustatyti dalykai, o nepriklausoma nuomonė dėl konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinio ir biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinio pareiškama audito išvadoje.

Pagrindiniai audito rezultatai

1. Valstybės konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinyje duomenų iškraipymai yra reikšmingi ir paplitę

Viešojo sektoriaus kokybiškų duomenų turėjimas ir jų atvėrimas sudaro prielaidas pasiekti didesnę viešojo administravimo institucijų darbo efektyvumą ir tarpinstitucinį bendradarbiavimą, didina valdžios skaidrumą ir skatina piliečių įsitraukimą į sprendimų

priėmimą. Vienas pamatinių duomenų šaltinių – finansiniai viešojo sektoriaus subjektų duomenys, kurie vis dar nepatikimi.

Valstybės konsoliduotųjų finansinių ataskaitų rinkinyje nustatyta reikšmingų iškraipymų, kuriuos valstybiniai auditoriai galėjo patikimai įvertinti (žinoma klaida), ilgalaikio turto, pagrindinės veiklos pajamų, sąnaudų straipsniuose, o reikšmingų sumų, kurių teisingumo dėl įvairių priežasčių negalima buvo patvirtinti, nustatyta iš esmės visuose finansinių ataskaitų rinkinio straipsniuose, todėl negalima patvirtinti, kad 2021 m. veiklos rezultatas, nurodytas ataskaitų rinkiniuose, yra teisingas (1 skyrius, 11–12 psl.).

- 97,3 proc. (9 641,20 mln. Eur) duomenų apie mokesčių pajamas ir su jomis susijusių gautinų ir mokėtinų sumų teisingumo negalime patvirtinti. Aplinkybės Valstybinės mokesčių inspekcijos mokesčių fonde, susijusios su apskaitai tvarkyti naudojamų informacinių sistemų trūkumais, ir 2021 metais liko nepakitusios (1 skyrius, 12–14 psl.).
- 23 valstybės informacinės sistemos ir registrai neužregistruoti viešojo sektoriaus subjektų finansinėje apskaitoje, o užregistruotas nematerialusis turtas amortizuojamas per greitai – 193 subjektų veikloje nuo 80 iki 100 proc. naudojamo nematerialiojo turto visiškai amortizuota, dar 76 subjektų toks turtas sudaro 60–80 proc. (1 skyrius, 14–17 psl.).
- 3 029,50 mln. Eur, užregistruoti kaip finansinis turtas, nors tikrasis turinys – žemė ir infrastruktūros ir kiti statiniai (keliai). Taip padaryta dėl priimtų sprendimų šį valstybei nuosavybės teise priklausantį turtą apskaityti ne Susisiekimo ministerijos, o VĮ Lietuvos automobilių kelių direkcijos apskaitoje, nors direkcija iš šio turto ekonominės naudos negauna ir jo valdymo sprendimų nepriima. Be to, nebaigta valstybinės reikšmės kelių užimamų žemės sklypų teisinė registracija – 2021-12-31 jų liko neužregistruota apie 10 proc., jie neužregistruoti ir finansinėje apskaitoje (1 skyrius, 17–18 psl.).
- 2 327,95 mln. Eur duomenys apie mineralinių išteklių ir su jais susijusių sumų vertę apskaičiuoti neteisingai, nes ištekliai Lietuvos geologijos tarnybos apskaitoje rodomi neteisingomis vertėmis, jie neinventorizuojami. Tarnyboje neteisingai priskaičiuota 653,36 mln. Eur mineralinių išteklių sąnaudų, t. y. 21 kartą daugiau, nei Valstybinėje mokesčių inspekcijoje gauta pajamų – 30,67 mln. Eur, nes sąnaudoms apskaičiuoti taikomos vertės reikšmingai (iki 33 kartų) skiriasi nuo pajamoms apskaičiuoti taikomo mokesčio tarifo (1 skyrius, 19 psl.).
- 936,04 mln. Eur pajamos ir 663,34 mln. Eur sąnaudos padidintos 2021 m. apskaitant atidėjinius (ilgalaikius įsipareigojimus) – perregistruojant atidėjinio dalį giluminiam atliekynui įrengti ir užregistruojant Ignalinos atominės elektrinės eksploatavimo nutraukimo atidėjinio iš Europos Sąjungos lėšų dalį (1 skyrius, 20 psl.).
- 337,27 mln. Eur turto ir atitinkamai finansavimo sumų, įsipareigojimų ir grynojo turto duomenys yra neteisingi, nes trijų viešojo sektoriaus subjektų – Daugiabučių namų modernizavimo fondo, Valstybinio studijų fondo, Licencijuotų sandėlių kompensavimo fondo – finansinės apskaitos tvarkymo procesai ir ūkinių operacijų registravimas neatitinka Viešojo sektoriaus atskaitomybės įstatymo ir viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartų reikalavimų (1 skyrius, 20–22 psl.).
- 116,73 mln. Eur ilgalaikis finansinis turtas padidintas, o pinigai ir pinigų ekvivalentai ta pačia suma sumažinti, nes Aplinkos ministerija JESSICA kontroliuojančiojo ir JESSICA II fondų fondų finansinius duomenis atskleidžia neteisingai (1 skyrius, 22 psl.).
- 181 mln. Eur valstybės prisiimtų įsipareigojimų finansuoti daugiabučių namų modernizavimą ir atnaujinimą bei analogiškų įsipareigojimų pagal kitus Europos

Sąjungos ir nacionalinius projektus neužregistruota finansinėje apskaitoje ir nenurodyta ataskaitose kaip atidėjiniai, neatskleisti ir aiškinamajame rašte kaip neapibrėžtieji įsipareigojimai (1 skyrius, 22–23 psl.).

- Apie 1 proc. konsoliduotųjų ataskaitų rinkinyje nurodytos žemės vertės – duomenys apie miško žemę – nepatikimi, nes Aplinkos ministerijos apskaitoje neužregistruoti ir neišregistruoti iš Nacionalinės žemės tarnybos perimti ir jai perduoti valstybinės miškų ūkio paskirties žemės sklypai, neteisingai nustatyta ir sudarant finansines ataskaitas nepatikslinga žemės tikroji vertė, netinkamai atlikta jos inventorizacija (1 skyrius, 23–25 psl.).
- 22,41 mln. Eur biologinio turto duomenys nepatikimi, nes šio turto apskaita Nacionalinėje žemės tarnyboje tvarkoma ne pagal viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartų reikalavimus taip, kad būtų galima identifikuoti teisingus turto vertės pokyčius: ar medynų vertė padidėjo dėl naujų atsiradimo, ar sumažėjo dėl jų perdavimo kitiems subjektams, ar vertė pakito dėl anksčiau apskaitoje užregistruotų medynų tikrosios vertės pokyčio (1 skyrius, 25 psl.).
- 43,77 mln. Eur turto (atsargų) likučių duomenys – Ekstremalių sveikatai situacijų centro ir Nacionalinės visuomenės sveikatos priežiūros laboratorijos – yra nepatikimi, nes įstaigose inventorizacijos duomenys neatitiko apskaitos registruojamų duomenų, dokumentuose nenurodomi prekių pristatymo terminai, neskaičiuojami delspinigiai dėl prekių pristatymų vėlavimo. Šiose įstaigose vidaus kontrolės priemonės turto valdymo ir sutarčių vykdymo srityse neveiksmingos ir nesukurta vidaus kontrolė, užtikrinanti patikimos, aktualios, išsamios ir teisingos informacijos apie savo veiklą teikimą, kaip numato Vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas (1 skyrius, 26 psl.).
- Teismai su žyminio mokesčio ir jų paskirtų baudų pajamomis susijusių ūkinių operacijų pagal viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartų reikalavimus apskaitoje neregistruoja, neatskleidžia šios informacijos savo finansinėse ataskaitose. 2021 m. gauta 18,6 mln. Eur žyminio mokesčio ir baudų įplaukų. Sprendimai teisingai apskaityti dalį teismų pajamų priimti, jų realizavimas numatytas 2022 m. (1 skyrius, 27 psl.).
- 3 proc. (apie 4,51 mln. Eur) kilnojamųjų kultūros vertybių Kultūros ministerijos ir jai pavaldžių muziejų apskaitoje užregistruota ne tikrąja, o simboline vieno euro verte. Be to, archyvai, saugantys vertybes, kurios atitinka viešojo sektoriaus apskaitos ir finansinės atskaitomybės standartuose numatytus turto pripažinimo kriterijus, jų finansinėje apskaitoje neregistruoja ir neatskleidžia finansinėse ataskaitose. Todėl neužregistruotų kilnojamųjų kultūros vertybių suma yra dar didesnė, nei minėti 3 proc. (1 skyrius, 27–29 psl.).
- Su spektaklių gaminiu susijusių sąnaudų apskaitos sisteminiai trūkumai ir kitos klaidos Kultūros ministerijai pavaldžiuose teatruose lemia 2,3 mln. Eur iškraipymus nematerialiojo, ilgalaikio materialiojo, trumpalaikio turto straipsniuose. Taip pat darbo užmokesčio ir socialinio draudimo sąnaudų, kitų paslaugų sąnaudų straipsniuose, kurių dydis priklauso nuo atitinkamais metais nebaigtų kurti spektaklių apimčių (1 skyrius, 29–30 psl.).
- 37,17 mln. Eur padidintos pajamos ir turtas dėl neeliminuo to importo PVM, atsirandančio iš santykio tarp viešojo sektoriaus subjektų (1 skyrius, 30 psl.).

2. Vidaus kontrolės ir rekomendacijų įgyvendinimo stiprinimas prisidėtų prie finansinių ataskaitų kokybės

Iš esmės pagerinti vieny svarbiausių valstybės duomenų – finansinių ataskaitų – kokybę leistų šie pokyčiai: 1) praktikoje veikiančios kontrolės sistemos įdiegimas įstaigose, kad konsolidavimui būtų teikiami galutiniai įstaigos vadovo patvirtinti duomenys, 2) sukurta centralizuoto apskaitos tvarkytojo vidaus kontrolės sistema užtikrintų kokybiškos apskaitos informacijos parengimą, 3) metodinis vadovavimas vidaus kontrolės ir finansinės apskaitos klausimais būtų savalaikis ir sisteminis.

Tik pusė – 294 iš 556 – viešojo sektoriaus subjektų 2021 m. finansinių ataskaitų rinkinių duomenis į viešojo sektoriaus apskaitos ir ataskaitų konsolidavimo informacinę sistemą pateikė nustatytu laiku – iki kovo 15 d., o jau 2023 ir vėlesnių ataskaitinių laikotarpių ataskaitų rinkiniai turės būti teikiami dar anksčiau – iki kovo 1-osios. Nustatėme atvejų, kai konsolidavimui teikiami ir tvirtinami ataskaitų rinkinių duomenys, o patys rinkiniai dar būna nebaigti rengti ir nepasirašyti atsakingų asmenų (vadovo ir vyriausiojo buhalterio), sistemoje konsoliduoti ataskaitų rinkiniai parengiami anksčiau nei ataskaitų rinkiniai įstaigų, kurių finansinė informacija konsoliduojama. Tai rodo, kad nesukurta vidaus kontrolė, užtikrinanti patikimos, aktualios, išsamios ir teisingos informacijos apie savo veiklą teikimą, kaip numato Vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas, pagal kurį vidaus kontrolės sukūrimą, jos įgyvendinimą ir tobulinimą turi užtikrinti įstaigos vadovas (2.1 poskyris, 30–33 psl.).

Siekdami buhalterinės apskaitos Nacionaliniame bendrųjų funkcijų centre kokybės, 2019 m. centrui ir Finansų ministerijai teikėme rekomendacijas gerinti vidaus kontrolės sistemos kokybę. Rekomendacijos dar nėra įgyvendintos, o 2021 m. nustatytų trūkumų mastas rodo, kad pakankamas kokybės lygis dar nepasiektas. 2022 m. spalio mėn. baigiamas veiklos auditas „Buhalterinės apskaitos tvarkymo ir personalo administravimo funkcijų centralizavimas“, kurio metu vertintas ir buhalterinės apskaitos tvarkymo funkcijos centralizavimas (2.2 poskyris, 33–35 psl.).

Atlikdami ir praeitų metų auditus pabrėžėme, kad įstaigoms gerinti finansinės apskaitos duomenų kokybę labai padėtų 2017 ir 2019 m. Valstybės kontrolės Finansų ministerijai teiktų rekomendacijų dėl viešojo sektoriaus subjektų veiklų peržiūros, siekiant disponuoti išsamiais apskaitos duomenimis, ir bendros (vienodos) apskaitos politikos įgyvendinimas. Ministerijos parinkta priemonė dėl viešojo sektoriaus subjektų veiklų peržiūros poveikio neturėjo, todėl turėtų būti pasirinkta kita, o sprendimai dėl bendros (vienodos) apskaitos politikos, kuriuos ministerija planavo priimti iki 2021 m. II ketv., dar nepriimti. Šių rekomendacijų įgyvendinimas viešojo sektoriaus subjektams sumažintų administracinę našta, palengvintų apskaitos procesus ir sumažintų klaidų mastą (2.3 poskyris, 35–37 psl.).

3. Valstybės biudžeto vykdymo ataskaitų rinkinyje 3,52 proc. asignavimų atskleista neteisingai

Biudžetinių įstaigų išlaidos, finansuojamos valstybės biudžeto asignavimais, nurodomos pagal ekonominės klasifikacijos straipsnius: darbo užmokesčiui, komunalinėms paslaugoms, prekėms ir paslaugoms, informacinių technologijų prekėms ir paslaugoms įsigyti ir kt. Visgi vykdant Europos Sąjungos ir bendrojo finansavimo lėšomis finansuojamus projektus analogiškos 519,66 mln. Eur išlaidos nurodomos pagal vieną ekonominės klasifikacijos straipsnį kaip pervedamos lėšos kitiems valdžios sektoriaus subjektams, todėl negalėjome patvirtinti, kad pervedamų Europos Sąjungos, kitos tarptautinės finansinės paramos ir bendrojo finansavimo lėšų duomenys 2021 m. rinkinyje yra teisingi: einamiesiems tikslams kitiems valdžios sektoriaus subjektams – 241,09 mln. Eur ir investicijoms kitiems valdžios sektoriaus subjektams – 278,57 mln. Eur (3 skyrius, 37–40 psl.).

Rekomendacijos

Audito procedūros atliktos 175 įstaigose, iš jų 109-ioms pateikti pastebėjimai dėl nustatytų dalykų ir pateikta rekomendacijų dėl apskaitos trūkumų pašalinimo, vidaus kontrolės stiprinimo ir apskaitos tvarkymo aplinkybių ištyrimo.

Informacija apie teiktų, tačiau dar neįgyvendintų, didelės ir vidutinės svarbos valstybinio audito rekomendacijų įgyvendinimo būklę 2022 m. pirmąjį pusmetį pateikta 2022-09-07 rekomendacijų įgyvendinimo ataskaitoje¹.

Aktuali informacija apie rekomendacijų įgyvendinimo būklę, rezultatus ir įvykusius pokyčius yra skelbiama atvirose duomenyse Valstybės kontrolės interneto svetainėje <https://www.valstybeskontrole.lt/LT/AtviriDuomenys>.

¹ 2022-09-07 Nr. RAE-12. Prieiga per internetą: <https://www.valstybeskontrole.lt/LT/post/3136/>.